

Волошина Оксана Василівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем психологічного
забезпечення та психофізіологічних
досліджень навчально-наукового інституту
заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

КОМПЕТЕНЦІЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СЛІДЧОГО- ПРОФЕСІОНАЛА

Розвиток юридичної освіти в Україні в умовах європейської інтеграції, реформування правоохоронних органів України, зокрема, всебічного вдосконалення діяльності органів досудового розслідування МВС України, активізують проблему підвищення ефективності професійної підготовки слідчих. У Матеріалах другого міжнародного конгресу з технічної і професійної освіти, який відбувся у Сеулі ще у квітні 1999 року, проголошена новітня система цінностей, серед найважливіших характеристик якої є самостійний вибір навчання і майбутнього фаху, безперервне і самостійне навчання. Саме тому в межах організації фахової освіти найбільш загальною тенденцією організації є спрямованих на створення необхідності системних реформ, умов для саморозкриття, усвідомлення власної значущості, формування умінь професійної самоорганізації для забезпечення можливості безперервного саморозвитку та самовдосконалення. Сформованість умінь професійної самоорганізації може стати запорукою динамічного розвитку професіоналізму слідчого. І навпаки, недостатній розвиток самоорганізації перешкоджає людині розкрити свої індивідуальні особливості і потенціал, набувати професійного досвіду, обмежує можливості в професійній самореалізації та самовдосконаленні.

Актуальність проблеми посилюється низкою суперечностей між суспільними вимогами до рівня професійної самоорганізації слідчого та фактичним рівнем сформованості в майбутніх курсантів слідчої спеціалізації умінь професійної самоорганізації; зростаючою потребою курсантів у підвищенні рівня професійної та навчальної самоорганізації. Останнє

підтверджується результатами опитування здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України, 67% яких виокремлюють серед інших причин недостатніх показників навчальної успішності курсантів – невміння організувати свій час.

Зазначені суперечності знижують якість професійної підготовки майбутнього слідчого. Випускник ЗВО МВС України, зокрема, слідчої спеціалізації, розпочинаючи самостійну службову діяльність, стикається з труднощами, пов'язаними з організацією досудового розслідування та взаємодії її учасників, раціональним розподілом робочого та вільного часу, організацією власного робочого місця тощо. Це є наслідком недостатнього рівня сформованості у випускників ЗВО із специфічними умовами навчання умінь професійної самоорганізації. Усуненню вищезазначених недоліків сприяє організація фахової освіти на засадах найбільш ґрунтовних методологічних підходів – акмеологічного та компетентнісного. Акмеологічний (від «акме» –вище досягнення) підхід визначає актуальність та напрями реформування вищої освіти, а компетентнісний – визначає кінцеву мету та проміжні цілі оволодіння освіти. Реалізація цих підходів означає утворення особистісно-орієнтованої технології навчання, націленої на розкриття індивідуальних здібностей кожного слухача (курсанта), його саморозвиток і самовиховання. Відтак, в процесі особистісно-професійного становлення формуються інтегровані структури психологічних компонентів професійного самоствердження особи через механізми самоорганізації і самореалізації.

Поняття «самоорганізація особистості» розглядалось у дослідженнях К. Абульханової-Славської, Т. Березіної [1], Л. Бевзенко [2], А. Болотової, В. Бекреєва [3], В. Светоча [4], Л. Цой [5] та ін. в цілому як організацію особистістю своєї діяльності, як можливість цілеспрямованого використання психологічних ресурсів для задоволення потреб, для вибору й реалізації оптимального способу досягнення цілей. Відповідно, під «професійною самоорганізацією слідчого» ми пропонуємо мати на увазі здатність особистості успішно вирішувати нагальні проблеми слідчої діяльності та виконувати свідому роботу над собою з метою всебічного розвитку, удосконалення професійно важливих якостей для підвищення рівня власного професіоналізму. Структурними компонентами вмій професійної самоорганізації нами визначені: уміння цілепокладання, планування, уміння організації слідчої

діяльності та її регулювання, уміння контролю та оцінки результатів службової діяльності. Окрім цього, кожен із зазначених компонентів умінь професійної самоорганізації слідчого має свою підструктуру. Так, *уміння цілепокладання* охоплюють уміння бачити проблему, уміння будувати ієрархічну систему цілей, уміння визначати критерії оцінки досягнення поставленої мети, уміння ставити собі та іншим учасникам досудового розслідування задачі на певний період, уміння виділяти основні етапи досягнення мети. *Уміння планування* складаються з уміння розробляти плани заходів для досягнення мети, зокрема план досудового розслідування, знаходити позитивну мотивацію власних дій, уміння прогнозувати наслідки своїх дій, уміння знаходити альтернативні варіанти вирішення проблеми та визначати оптимальні матеріальні, людські та часові ресурси для виконання запланованих заходів. *До вмінь організації діяльності* належать уміння складати раціональний розпорядок дня, організувати власне робоче місце, використовувати знання з наукової організації праці, уміння розподіляти свою роботу за рівнем складності та важливості й організувати власну діяльність відповідно до розробленого плану, уміння дотримуватись трудової дисципліни, уміння раціонально використовувати вільний час. Структурними компонентами *вмінь регулювання діяльності* є вміння корегувати заплановані дії відповідно до обставин, мобілізувати внутрішні сили на вирішення нагальних питань, уміння регулювати свій емоційний стан, передбачати результат власних дій та відповідну реакцію на свої вимоги, уміння проявляти активність та самостійність у досягненні поставленої мети, уміння впливати на інших учасників досудового розслідування. *До умінь контролю та оцінки* належать уміння робити висновки й підводити підсумки проведеної роботи, уміння аналізувати результати власної діяльності, оцінювати отримані результати, уміння знаходити причини, які завадили у досягненні запланованого, уміння корегувати плани досягнення поставленої мети.

Зазначенні вміння можливо сформувати запровадивши у ЗВО із специфічними умовами навчання варіативний курс із циклу професійних компетентностей «Професійна самоорганізація особистості», зокрема для підготовки фахівців слідчої спеціалізації. Метою цього курсу повинно стати поглиблення знань про соціальну самоорганізацію, її різновиди

(самовиховання, самонавчання і самоконтроль) та форми реалізації особистої самоорганізації (планування організації робочого дня, робочого тижня і т.д.; організація особистої гігієни, повноцінного харчування та відпочинку; контроль особистих відчуттів, реакцій на події). З орієнтованою програмою цього курсу можна ознайомитись в Методичних рекомендаціях «Психологічні чинники формування організаційно-управлінської компетентності слідчого», які розроблені авторським колективом наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень НАВС [6].

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А., Березина Т.Н. Время личности – время жизни. СПб., 2001. 304 с.
2. Бевзенко Л.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций. К.: Институт социологии НАН Украины, 2002. 437 с.
3. Болотова А.К., Бекренев В.Д. Время и личность. Временные измерения феноменов личности. *Психология. Журнал высшей школы экономики*. 2007. № 3. С. 61–78.
4. Светоч В.Е. Взаимосвязь показателей самоорганизации времени жизни и стресспреодолевающего поведения личности: автореф. дис. ... канд. псих. наук: 19.00.01. М., 2012, 27 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/vzaimosvyaz-pokazatelei-samoorganizatsii-vremeni-zhizni-i-stresspreodolevayushchego-povedeni/read>.
5. Цой Л. Н. Социальная организация и самоорганизация: конфликты и развитие личности. *Мир психологии. Научно-методический журнал*. № 2 (66). Москва-Воронеж, 2011. С. 96–108.
6. Волошина О.В., Андросюк В.Г., Малоголова О.О., Мотлях О.І. Психологічні чинники формування організаційно-управлінської компетентності слідчого. К., 2019. 47 с.